

**YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai
halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen
yleissopimus**

Suomen neljäs määräaikaisraportti

JOHDANTO	3
I TOIMET JA KEHITYS SOPIMUKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANEMISEKSI	3
2 ARTIKLA	4
<i>VANKEINHOITO</i>	4
<i>Vankiluvun kehitys</i>	4
<i>Lainsäädännöllisiä uudistuksia</i>	4
<i>Rangaistusten ja tutkintavankeuden täytäntöönpanoa koskeva kokonaisuudistus</i>	4
<i>Muita uudistuksia ja muutoksia</i>	6
<i>VÄHEMMISTÖVALTUUTETTU</i>	7
<i>LAKI MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMISESTA JA TURVAPAIKANHAKIJOIDEN VASTAANOTOSTA</i>	7
<i>KIDUTETTUJEN PAKOLAISTEN VASTAANOTTO</i>	7
<i>ROMANIEN JA ULKOMAALAISTEN OLOT VANKILOISSA</i>	8
<i>ULKOMAALAISTEN HALLINNOLLINEN VAPAUDENRIISTO</i>	9
<i>MIELENTERVEYSLAIN MUUTOS</i>	10
<i>MIELENTERVEYSLAIN NOJALLA TOTEUTUNEIDEN PAKKOHOITOJEN KEHITYS</i>	11
<i>ALAIKÄISTEN TAHDOSTA RIIPPUMATON PSYKIATRINEN HOITO JA TAHDONVASTAINEN HUOSTAANOTTO</i>	11
<i>SELVITYS SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON PAKOTTEISTA</i>	12
<i>POTILASLAKI JA SOSIAALIHUOLLON ASIAKASLAKI</i>	13
<i>PSYKIATRISTEN KANTELUIJEN TILASTOINTI JA RATKAISUJEN SEURANTA</i>	13
3 ARTIKLA	13
<i>TURVAPAIKANHAKIJAN PALAUTTAMINEN SEKÄ JA TURVALLISET MAAT</i>	13
4 ARTIKLA	14
<i>KIDUTUKSEN RANGAISTAVUUS SUOMESSA</i>	14
<i>KIDUTUSTAPAUSTEN ESIINTYMINEN SUOMESSA</i>	14
10 ARTIKLA	14
<i>HENKILÖSTÖN KOULUTUS</i>	14
11 ARTIKLA	14
<i>EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES</i>	14
12 ARTIKLA	17
<i>ESITUTKINTALAKI/POLIISIN ILMOITUSVELVOLLISUUS</i>	17
14 ARTIKLA	18
<i>KIDUTETTUJEN HOITO JA KUNTOUTUS</i>	18
II KOMITEAN PYYTÄMÄT LISÄTIEDOT	18
III TOIMENPITEET KOMITEAN LOPPUHUOMIOIDEN JOHDOSTA	18
<i>KIDUTUKSEN MÄÄRITELMÄN SISÄLLYTTÄMINEN RIKOSLAKIIN</i>	19
<i>TUTKINTAVANKEUDEN AIKAISTA ERISTÄMISTÄ KOSKEVAN LAIN TÄSMENTÄMINEN</i>	19
<i>ROTUSYRJINTÄÄ EDISTÄVIEN TAI SIIHEN YLLYTTÄVIEN JÄRJESTÖJEN LAITTOMAKSI JULISTAMINEN TAI KIELTÄMINEN JA ROTUVIHAAN PERUSTUVIEN NÄKEMYSTEN LEVITTÄMISEN KIELTÄMINEN</i>	19
LIITTEET	21

JOHDANTO

Tämä on Suomen hallituksen neljäs määräaikaisraportti YK:lle kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Suomi antoi edellisen, kolmannen, määräaikaisraporttinsa syksyllä 1999 (CAT/C/25/Add.7).

Kidutuksen vastaisen komitean 2 kesäkuuta 1998 hyväksymien uusien raportointiohjeiden (CAT/C/14/Rev.1.) mukaisesti raportti jakaantuu kolmeen osaan. I osassa kerrotaan tärkeimmistä lainsäädännöllisistä ja organisatorisista uudistuksista, viranomaisvalvonnasta sekä käytännön toimista sopimuksen kattamilla aloilla ja yksittäisistä kantelutapauksista.

Edellisen raportin kuulemisessa 11-12 marraskuuta 1999 ei juurikaan jäänyt auki tietoja, joita tulisi tarkentaa raportin II osassa.

Erityisesti on korostettava osaa III, jossa kerrotaan toimista komitean edellisen raportin johdosta antamien johtopäätösten (A/55/44, paras 51-55) toimeenpanemiseksi.

Raportti on valmisteltu ulkoasiainministeriössä yhteistyössä useiden muiden ministeriöiden ja viranomaisten kanssa. Raportin valmistelua varten on pyydetty myös kansalaisjärjestöiltä ja eräiltä muilta tahoilta näkemyksiä siitä, mihin raportissa tulisi kiinnittää huomiota. Lisäksi syyskuussa 2002 järjestettiin viranomaisille, kansalaisjärjestöille ja neuvottelukunnille kuulemistilaisuus, jossa näillä oli mahdollisuus esittää näkemyksiään raportin luonnoksesta.

Raportti toimitettiin Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille lokakuussa 2002.

Toimista etnisen syrjinnän poistamiseksi ja suvaitsevaisuuden lisäämiseksi samoin kuin Suomen ulkomaalaislainsäädännöstä on kerrottu yksityiskohtaisesti lokakuussa 2001 YK:lle annetussa Suomen 16. raportissa kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen toteuttamisesta.

I TOIMET JA KEHITYS SOPIMUKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANEMISEKSI

2 Artikla

Vankeinhoito

Vankiluvun kehitys

Vankiluku on Suomessa viime vuosikymmeninä laskenut ja se jatkoi laskuaan vuoteen 2000 saakka, jolloin se alkoi nousta. Vuonna 2001 keskivankiluku nousi kymmenellä prosentilla vuodesta 2000 ollen 3 135. Kasvua tapahtui lähes kaikissa vankiryhmissä, mutta erityisesti tutkintavankien ja ulkomaalaisten vankien määrä lisääntyi. Huumausainerikoksista tuomittujen määrä lisääntyi viidenneksellä ja nuorten vankien määrä neljänneksellä. Lokakuun 1 päivänä 2002 Suomessa oli yhteensä 3 256 vankia. Huolimatta vankiluvun viime aikaisesta kehityksestä Suomen vankiluku (60/100 000 asukas) on edelleen alhainen esimerkiksi muihin Euroopan valtioihin verrattuna.

Komitealle lähetetään liitteenä kolme taulukkoa vankien määrästä, tutkintavankien ja sakonmuuntorangaistusta suorittavien vankien määrästä ja vankien tekemistä rikoksista sekä julkaisu "Vankeinhoidon ja kriminaalihuollon tilastoja 2001" (*Liitteet*).

Lainsäädännöllisiä uudistuksia

Suomen uusi perustuslaki (731/1999), johon sisällytettiin vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen perusoikeussäännökset tuli voimaan 1 maaliskuuta 2000. Perustuslain 7 §:ssä kielletään kiduttaminen ja ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Perustuslaki kieltää lisäksi palauttamasta Suomessa olevaa ulkomaalaista, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu (9 § 4 momentti).

Rangaistusten täytäntöönpanoa ja tutkintavankeutta sääteleviin lakeihin (laki rangaistusten täytäntöönpanosta, laki tutkintavankeudesta) on tehty muutoksia, jotka tulivat voimaan 1 kesäkuuta 1999. Uudistuksen tavoitteena oli tehostaa huumausaineiden ja päihdeiden sekä vankilarikollisuuden torjuntaa. Uudistuksella pyrittiin myös lisäämään vangin selviytymismahdollisuuksia vapaudessa mahdollistamalla vangin sijoittaminen määrääjäksi laitoksen ulkopuolelle päihdehuoltoon muuhun hänen toimintakykyään parantavaan toimintaan. Vähentämällä vankila-aikaista rikollisuutta pyritään myös parantamaan vankien, vankien omaisten ja henkilökunnan turvallisuutta.

Vangin oikeutta muutoksenhakuun uudistettiin 1 päivänä elokuuta 2001 voimaan tulleilla rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 7 luvun säännöksillä (580/2001). Uusien säännösten mukaan vanki saa hakea muutosta kurinpitoa sekä ehdonalaisen vapauttamisen lykkäämistä koskevaan päätökseen valittamalla päätöksestä käräjäoikeuteen. Vaikka muutoksenhaku on rangaistusten täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön mukaan mahdollista vain edellä mainituista asioista, vangin valitusmahdollisuus on todellisuudessa laajempi, koska vanki voi valittaa suoraan perustuslain nojalla. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen ratkaistavaksi. Vuonna 1995 toteutettu perusoikeusuudistus ja uuden perustuslain voimaantulo on muutenkin vahvistanut vapautensa menettäneiden henkilöiden oikeudellista asemaa.

Rangaistusten ja tutkintavankeuden täytäntöönpanoa koskeva kokonaisuudistus

Valtioneuvosto asetti 23 syyskuuta 1999 komitean (vankeusrangaistuskomitea), jonka tehtäväksi annettiin vankeusrangaistusten täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevan

lainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelu. Komitea luovutti laajan, hallituksen esityksen muotoon kirjoitetun mietintönsä (KM 2001:6) kesäkuussa 2001. Mietintö sisältää ehdotukset uusiksi vankeuslaiksi ja tutkintavankeuslaiksi sekä ehdotuksen ehdonalaista vapautumista koskeviksi rikoslain säännöksiksi. Mietintö on ollut laajalla lausuntokierroksella.

Ehdotuksen mukaan vankeuden tavoitteet kirjoitettaisiin lakiin siten, että niissä ilmaistaan entistä selvemmin uusintarikollisuuteen vaikuttaminen sekä rikoksettoman elämäntavan ja vangin yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen. Kaikille vangeille laadittaisiin rangaistusajan suunnitelma, johon vangin sijoittaminen, toiminta rangaistusaikana, siirrot, poistumisluvut ja ehdonalaista vapautumista koskevat ehdotukset perustuisivat. Näin varmistettaisiin, että rangaistusaika voidaan toteuttaa yksittäisestä vangista saatujen tietojen pohjalta nykyistä yksilöllisemmin. Noudattamalla suunnitelmaa vanki saavuttaisi tiettyjä etuuksia, joita olisivat siirtyminen avoimpiin olosuhteisiin, poistumisluvut, ehdonalaista vapauttamisen aikaistaminen (*valvottu koevapaus*) ja sijoittaminen ulkopuoliseen laitokseen. Suunnitelmaan sisältyisi myös vapauttamissuunnitelma, joka valmisteltaisiin yhdessä muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen kanssa.

Vangin oikeus muutoksenhakuun laajenisi ehdotuksen mukaan entisestään. Ehdotuksen mukaan vanki saisi valittaa useimmista hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan koskevista päätöksistä.

Ehdotus sisältää myös velvoitteen pitää alaikäinen (alle 18-vuotias) eri osastolla kuin aikuiset vangit. Velvoitteesta voitaisiin poiketa, jos lapsen edun mukaista olisi menetellä toisin.

Kidutuksen vastainen komitea suositteli Suomen 3. määräaikaisraporttia käsitellessään (CAT/CXXIII/Conc.3, 12 November 1999, kohta 6 b), että tutkintavankeuden aikaista eristämistä koskevaa lakia muutettaisiin siten, että eristämisen ja sen keston sekä enimmäispituuden määrittäminen valvotaan oikeudellisesti. Tutkintavankeusehdotuksen mukaan tutkintavankien säilyttämiselle poliisin tiloissa säädettäisiin enimmäisaika. Tuomioistuimien päätäisi tutkintavangin sijoittamisesta samoin kuin tutkintavangille esitutkinnan, syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin aikana määrättävistä yhteydenpitorajoituksista. Tällainen yhteydenpitorajoitus olisi otettava uudelleen harkittavaksi yhdessä vangitsemisasiain kanssa laissa säädetyin väliajoin.

Lisäksi ehdotuksen mukaan ehdonalaista vapauttamista koskevat säännökset uudistettaisiin, vaikka vapauttamisen pääsääntöjä ei muutettaisi. Vanki vapautuisi ehdotuksen mukaan suorittettuaan kaksi kolmasosaa rangaistuksestaan. Ensikertaiset vapautuisivat heidän suorittettuaan puolet rangaistuksestaan. Ehdotukseen sisältyy uusi *valvotun koevapauden-* järjestelmä, jolla pyritäisiin edistämään vankien sijoittumista yhteiskuntaan. Vanki voitaisiin päästää valvottuun koevapauteen enintään kuusi kuukautta ennen ehdonalaista vapauttamista.

Elinkautisesta vankeudesta voi nykyisin Suomessa vapautua vain tasavallan presidentin armahduksella. Ehdotuksen mukaan myös elinkautisvanki voisi päästää ehdonalaista vapautumista. Pääsääntönä olisi, että asia otettaisiin harkittavaksi, kun elinkautisvanki on suorittanut rangaistuksestaan 12 vuotta. Asiasta päätäisi tuomioistuin. Jos tuomittua ei rikoksen laadun, myöhemmän rikollisuuden tai vaarallisuuden vuoksi päästettäisi ehdonalaista vapautumista, kysymys vapautumisesta olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi kahden vuoden väliajoin. Ehdotuksella pyritään lisäämään rangaistuksen täytäntöönpanon ennustettavuutta ja vähentämään ajaltaan määräämättömästä rangaistuksesta vangille aiheutuvaa kärsimystä. Armahtamista koskevia säännöksiä ei muutettaisi, joten armahtamisjärjestelmä jäisi ehdotetun ehdonalaista vapautumista koskevan järjestelmän rinnalle.

Kidutuksen vastainen komitea esitti Suomen 2. määräaikaisraporttia käsitellessään (HR/CAT/96/09, kohta 11), että Suomi muuttaisi vaarallisia rikoksenuusijoita koskevaa lainsäädäntöään. Edellä mainitun vankeuslakiehdotuksen mukaan vaarallisia rikoksenuusijoita koskeva laki kumottaisiin ja vankilaoikeus, joka nykyään päättää tällaisten vankien sijoittamisesta, lakkautettaisiin. Ehdotuksen mukaan yleinen tuomioistuin voisi rangaistusta määrätessään päättää, että toisen henkeen tai terveyteen kohdistustavasta rikoksesta yli neljän vuoden vankeusrangaistukseen tuomittu joutuu suorittamaan rangaistusaikansa

kokonaan. Tällainen vanki voisi kuitenkin päästä ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa, jos häntä ei enää olisi pidettävä erittäin vaarallisena toisen hengelle ja terveydelle. Asiasta päättäisi ehdotuksen mukaan hovioikeus. Jos vankia ei päästettäisi ehdonalaiseen vapauteen, hän voisi kuitenkin päästä valvottuun koevapauteen kuusi kuukautta ennen rangaistusaikansa päättymistä.

Tarkoituksena on, että lakiesitykset annetaan eduskunnalle keväällä 2003. Ehdotetut lait tulevat voimaan tullessaan parantamaan vankien ja tutkintavankien oikeudellista asemaa ja oikeusturvaa.

Sisäasiainministeriössä on vireillä pidätettyjen käsittelyä koskeva lakihanke (ns. putkalaki), jonka tarkoituksena on koota yhteen hajallaan olevat määräykset ja samalla selkiyttää päihtyneiden ja muiden poliisin tiloissa säilytettävien kiinni otettujen henkilöiden kohtelua koskevat määräykset. Lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2004 alussa.

Muita uudistuksia ja muutoksia

Nykyisin noin 63 % vangeista osallistuu aktiiviseen toimintaan. Vuonna 2001 noin 44 % vangeista teki työtä, 11 % heistä opiskeli ja 7 % osallistui kuntouttavaan toimintaan. Viime vuosina etenkin vankien toimintakykyä parantavia ja uusintarikollisuuteen vaikuttavia toimintaohjelmia on lisätty voimakkaasti vankeinhoidossa. Myös päihdekuntoutusta on lisätty huomattavasti. Vuonna 2001 päihdekuntoutukseen osallistui kaikkiaan 2 189 vankia, mikä on nelinkertainen määrä edellisvuoteen verrattuna.

Kaikissa vankiloissa on nykyisin käytössä vangin työ- ja toimintakyvyn arvio, jossa kartoitetaan mm. vangin elämäntilanne, päihderiippuvuus, turvallisuusriskit sekä työkyky ja -taito (*Liite*). Vuoden 2001 alusta lähtien kaikissa vankiloissa on käytössä myös riski- ja tarvearvio, jolla rangaistusajan suunnitelmaa ja laitokseen sijoittamista varten selvitetään vangin rikollisuuteen vaikuttaneita tekijöitä, sosiaalista ja taloudellista taustaa, päihteidenkäyttöä ja sosiaalisia suhteita sekä vangin asenteita.

Vankiloiden päihteiden vastainen toiminta perustuu vuonna 1999 vahvistettuun päihdestrategiaan. Sen mukaan Vankeinhoitolaitoksen tavoitteena on päihteiden tarjonnan ja päihderikollisuuden ehkäisy, päihteiden kysynnän ehkäisy, päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisy ja päihdeongelmaisen vangin kuntoutuksen turvaaminen yhteistyössä vangin kotikunnan kanssa. Vuonna 2001 ilmestyi päihdestrategian toinen osa, päihdevalvonnan käsikirja, joka on laitosten henkilökunnalle suunnattu päihdevalvontaa ja tarkastustoimintaa koskeva käytännön ohjeistus.

Noin 80 prosenttia vangeista on päihdeongelmaisia. Tämän vuoksi päihdekuntoutusta ja päihdevalvontaa on viime vuosina tehostettu ja lisätty. Vankiloiden päihteiden vastainen toiminta perustuu vuonna 1999 vahvistettuun päihdestrategiaan. Etenkin vuonna 2001 päihteiden vastaista työtä vankiloissa lisättiin voimakkaasti. Tämä johtuu erityisesti siitä, että päihdetorjuntaan saatiin lisärahoitusta valtion tulo- ja menoarviossa sekä valtioneuvoston päätöksellä.

Vuonna 2001 päihdekuntoutukseen osallistui 2 189 vankia, mikä on nelikertainen määrä edellisvuoteen verrattuna. Valtaosa päihdekuntoutuksesta koostui informoivasta ja motivoivasta jaksosta, jonka pituus on ollut 2-4 tuntia. Varsinaisia päihdekuntoutusohjelmia oli käytössä 20 laitoksessa. Päihdetyön tehostamiseksi on koko maassa vakinaistettu yhteensä 48 erityisohjaajan, sairaanhoitajan, päihdeterapeutin, sosiaalityöntekijän, ohjaajan ja vartijan virkaa.

Päihdetestien lisääntyminen johtuu suurimmalta osalta niiden lisääntymiseen avolaitoksissa, joihin pääsemisen edellytyksenä on sitoutuminen päihteettömyyteen.

Kuopion vankilassa järjestettävän seksuaalirikoksista tuomituille tarkoitetun STOP-ohjelman tavoitteena on vähentää seksuaalirikosten uusimisriskiä siten, että rikoksenteijä oppii ottamaan vastuuta

käyttäytymisestään, hän motivoituu muuttamaan käyttäytymistään ja oppii keinoja käyttäytymisensä kontrolloimiseen. Ohjelma on 200 tunnin pituinen ja se ajoittuu noin puolen vuoden ajanjaksolle.

Väkivaltarikoksista tuomituille tarkoitetulla "Cognitive Self Change"- kurssilla rikoksentekijää opetetaan kontrolloimaan väkivaltaista käyttäytymistä ja pyritään siten vähentämään uusimisriskiä.

Oikeusministeriö ja Valtion kiinteistölaitos solmivat 19 joulukuuta 2000 sopimuksen, joka sisältää huonokuntoisen vankitilojen perusparannusohjelman vuosille 2001-2010. Sopimuksen toteuttaminen tulee huomattavasti parantamaan Suomen vankiloiden vankitilojen laatua ja kuntoa ja siten parantamaan vankien ja tutkintavankien olosuhteita. Merkittävä vankitilojen laadullinen parannus toteutui 1 toukokuuta 2002, kun Helsingin tutkintavankila lakkautettiin ja sinne sijoitetut vangit siirrettiin uuteen Vantaan vankilaan. Myös Vaasan vankilan peruskorjaus (2000), Helsingin vankilan ja Riihimäen vankilan käynnissä olevat peruskorjaukset ovat jo parantaneet ja tulevat edelleen huomattavasti parantamaan vankien asumistilojen laatua. Lisäksi Turun tutkintavankila ja Turun vankila tullaan korvaamaan kokonaan uudella vankilalla, jonka on määrä valmistua 2005.

Joulukuussa 1998 hyväksyttiin vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltoyhdistyksen periaateohjelma (*Liite*). Periaateohjelma on vankeinhoitotyötä ohjaava keskeinen asiakirja, jossa on määritelty vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltoyhdistyksen tehtävät, tavoitteet, arvot ja periaatteet sekä keinot näihin tavoitteisiin pääsemiseksi

Vähemmistövaltuutettu

Laki vähemmistövaltuutetusta (660/2001) tuli voimaan 1 syyskuuta 2001, jolloin perustettiin vähemmistövaltuutetun virka ja lakkautettiin aikaisempi ulkomaalaisvaltuutetun virka. Vähemmistövaltuutetun viran tehtäväkenttä on laajempi kuin ulkomaalaisvaltuutetun. Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on edistää hyviä etnisiä suhteita ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ja ulkomaalaisten asemaa ja oikeuksia yhteiskunnassa, seurata etnisen tasa-arvon toteutumista ja valvoa etnisen syrjimättömyyden periaatteen toteutumista. Vähemmistövaltuutetulle kuuluvat myös tietyt ulkomaalaislaissa säädetyt tehtävät, joita ovat muun muassa turvapaikkahakemuksiin ja maastakarkotusesityksiin annettavat lausunnot. Vähemmistövaltuutetulla on toimisto, joka on hallinnollisesti sijoitettu työministeriön yhteyteen.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (439/1999, ns. kotouttamislaki) tuli voimaan 1 toukokuuta (<http://www.mol.fi/migration/act.pdf>). Lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista, sekä turvata turvapaikanhakijoiden ja joukkopaon vuoksi tilapäistä suojelua saavien toimeentulo ja huolenpito järjestämällä heidän vastaanotto.

Maaliskuun 3 päivänä 2002 voimaantulleella muutoksella (118/2002) kotouttamislakiin lisättiin turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojaa saavien vastaanoton sisältöön se, että alaikäisen tai kidutuksen, raiskauksen tai muun ruumiillisen tai seksuaalisen väkivallan uhrien tai muutoin muita heikommassa asemassa olevien palvelujen järjestämisessä otetaan huomioon heidän elämäntilanteestaan johtuvat erityiset tarpeensa.

Kidutettujen pakolaisten vastaanotto

Suomi vastaanottaa vuosittaisessa pakolaiskiintiössään poliittisia pakolaisia ja eräitä erityisryhmiä, kuten Woman-at-Risk -ryhmään kuuluvia henkilöitä. Vuoden 2002 pakolaiskiintiö on 750 henkilöä. Valinnat tehdään Suomen pakolaispoliittisten linjausten ja YK:n pakolaisasioiden päävaltuutetun toimiston, UNHCR:n periaatteiden pohjalta; kiintiöpakolaisten joukossa on taustaltaan kidutettuja ja väkivallan kohteeksi joutuneita henkilöitä.

Romanien ja ulkomaalaisten olot vankiloissa

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimiva romaniasiaain neuvottelukunta on tuonut esille, että romanit kohtaavat edelleen ongelmia vankiloissa. Lausunnossaan neuvottelukunta toteaa, että sinne tulleissa romaniväestön yhteydenotoissa on todettu mm. seuraavaa:

- romanivankeja pidetään eristyksissä, useissa Suomen vankiloissa heidän etnisestä taustastaan johtuen
- vankilahenkilökunnan näkemyksen mukaan eristämiskäytäntö palvelee romanivankien turvallisuutta, jota ei muutoin mahdollisesti voida taata vankilan eri ryhmien välisten sisäisten jännitteiden vuoksi
- vankiloiden sisäisiä kahnauksia ja väkivaltaa peläten romanivangit usein tyytyvät eristämiskäytäntöön
- joissakin yhteydenotoissa on tuotu esiin, että henkilökunnan suhtautumisessa eri vankiloissa on ollut havaittavissa asenteellisuutta

Suomen hallituksen edellisessä raportissa mainittu vankeinhoidon koulutuskeskuksen aloite romanivankien aseman selvittämiseksi on johtanut "Romanit Suomen vankiloissa" selvityksen julkaisemiseen. Siinä kiinnitetään huomiota henkilökunnan valmiuksiin syrjinnän estämiseen ja ehdotetaan eri toimenpiteitä romanivankien aseman parantamiseksi. Selvityksen toimenpide-ehdotusten pohjalta nimettiin yhteistyöryhmä käsittelemään romanien asemaa ja olosuhteita vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamusten suorittajina. Rikosseuraamusviraston nimeämän työryhmän määräaika on vuoden 2002 loppuun. Työryhmän tehtävänä muun muassa:

1. käsitellä romanien asemaa ja olosuhteita vankiloissa, vapauten valmentautumisessa ja yhdyskuntaseuraamusten suorittajina ja selvittää mitä romanien oikeus ylläpitää omaa kieltä ja kulttuuriaan merkitsee rangaistustaan suorittavien kohdalla
2. selvittää toimenpiteitä, joita tarvitaan, jotta vältettäisiin romaniväestöön kohdistuvat uhat ja turvallisuusriskit ja jotta romanit voisivat kaikissa laitoksissa suorittaa rangaistustaan turvallisesti normaaliolosuhteilla ja osallistua työhön ja toimintaan, joka edistää heidän mahdollisuuksiaan tulla toimeen yhteiskunnassa
3. selvittää, tarvitaanko vankiloissa romanivankien asioista vastaavia yhdyshenkilöitä ja mahdollista tukihenkilöverkostoa romanivangeille vankilan ulkopuolella

Työryhmässä ovat edustettuina: vankeinhoitolaitos, kolmen vankilan johtajat, kriminaalihuoltolaitos, Vankeinhoidon koulutuskeskus, sosiaali- ja terveysministeriössä toimiva romaniasiaain neuvottelukunta ja opetushallituksessa toimiva romaniväestön koulutusyksikkö.

Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto (nykyisin rikosseuraamusvirasto) on lähettänyt tiedoksi vankiloiden johtajille sekä vankimielisairaaloitten ylilääkäreille opetushallituksen ja sosiaali- ja terveysministeriön yhdessä uudistaman "Romani ja terveyspalvelut"- oppaan, jossa on tietoa romanikulttuurista ja sen erityispiirteistä sekä romanien näkemyksistä terveyteen, sairauteen, kuolemaan ja yhteisöön. Opas on tarkoitettu sekä henkilökunnalle että vangeille.

Kuten edellä artikkelissa 2 on todettu erityisesti ulkomaalaisten vankien määrä on viime vuosina noussut. Suurimmat ulkomaalaisten vankien ryhmät ovat virolaiset ja venäläiset vangit. Yli puolet ulkomaalaisista on vankilassa huumorikosten vuoksi, noin 10 prosenttia henkirikosten vuoksi ja noin 20 prosenttia omaisuusrikoksista.

Ulkomaalaisia vankeja kuten muitakin vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja ihmisarvoa kunnioittaen. Heitä ei saa perusteettomasti asettaa keskenään eri asemaan rodun, kansalaisuuden tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, uskonnon taikka kulttuuritaustan vuoksi. Kaikille vangeille on annettava vankilaan saavuttaessa lyhyt opastus vankilan päiväjärjestyksestä sillä kielellä, jota he ymmärtävät. Tätä varten on vankiloissa käytössä monella eri kielellä vankilan tulo-oppaita. Ulkomaalaisten vankien lisääntymisen vuoksi myös henkilökunnan kielikoulutusta on lisätty. Ulkomaalaisten vankien oikeus pitää yhteyttä oman uskontokuntansa edustajaan sekä oikeus harjoittaa omaa uskontoaan ja kulttuuriaan pyritään turvaamaan vankilan päiväjärjestyksen mukaisesti. Esimerkiksi muslimeille on järjestetty erilainen ruokavalio Ramadan aikana.

Ulkomaalaiset vangit, jotka osaavat suomen kieltä, pääsevät helpommin työhön, koska he ymmärtävät työhön liittyvät työturvallisuuteen liittyvät ohjeet. Vangeille, jotka eivät osaa suomea voidaan järjestää kielikursseja.

Ulkomaalaisten hallinnollinen vapaudenriisto

Ulkomaalaisten hallinnollisen vapaudenriiston eli säilöönoton menettely ja perusteet on pääosin säädetty ulkomaalaislain 47, 48, 48a ja 51 §:ssä. Säilöönoton edellytyksistä on säädetty ulkomaalaislain 46 §:ssä. Sen mukaan voidaan maahan tuleva tai karkotettavaksi päätetty ulkomaalainen, jonka voidaan perustellusti olettaa piileskelevän tai tekevän rikoksia, taikka jos hänen henkilöllisyytensä on selvittämättä, ottaa säilöön ulkomaalaislain 45 §:ssä mainittujen valvontakeinojen käyttämisen asemasta. Ulkomaalaislain 1 §:n 4 momentin suhteellisuusperiaatteenkin tarkoituksen ja sanamuodon mukaisesti tulee ensisijaisesti kuitenkin käyttää ulkomaalaislain 45 §:n mukaisia valvontakeinoja, kuten ilmoittautumisvelvollisuutta. Ulkomaalaislain 47 §:n mukaan säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian toimitettava tähän tarkoitukseen varattuun säilöönottoyksikköön. Ulkomaalaislain nojalla säilöön otettuja henkilöitä on Suomessa säilytetty myös vankiloissa.

Kotouttamislain muutetun 25 §:n (118/2002) ja ulkomaalaislain 46 §:n nojalla ulkomaalaisten säilöönotto on mahdollista järjestää vastaanottokeskuksessa. Säilöönoton järjestäminen on kuitenkin edellyttänyt erityislainsäädäntöä. Maaliskuun 1 päivänä 2002 tuli voimaan uusi laki säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköistä (116/2002), jolla järjestettiin säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelu erityisesti tähän tarkoitukseen varatussa säilöönottoyksikössä. Uusi laki sisältää muun muassa säilöön otetun ulkomaalaisen kohtelua, oikeuksia ja velvollisuuksia säilöönottoyksikössä koskevia säännöksiä.

Lisäksi maaliskuun 1 päivänä 2002 voimaantulleen ulkomaalaislain muutoksen (117/2002) mukaan säilöön otettu ulkomaalainen voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa poliisin pidätystiloihin, jos säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä tai ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, jolloin säilöönotto saa kestää enintään neljä vuorokautta. Poikkeuksellisesta sijoittamisesta on viipymättä ilmoitettava säilyttämispaikan käräjäoikeudelle tai kiireellisessä tapauksessa muullekin käräjäoikeudelle. Sisäasiainministeriö on määräyksessään (2.7.2002 SM-2002-1454/Tu-41) tulkinnut, että yli sadan kilometrin päässä Helsingistä tehtyjen säilöönottojen voidaan tapauskohtaisesti harkiten katsoa tapahtuvan lain tarkoittamassa mielessä kaukana.

Lisäksi em. ulkomaalaislain muutoksen mukaan ulkomaalaisen lyhytaikaisesta, enintään 48 tuntia kestävästä säilöönotosta voi poliisin ohella päättää myös vähintään majurin arvoinen rajavartiomies.

Vankiloihin ei ole lain voimaantulon jälkeen sijoitettu ulkomaalaislain nojalla säilöön otettuja henkilöitä. Erillinen valtakunnallinen ulkomaalaisten säilöönottoyksikkö aloitti toimintansa heinäkuussa 2002 Helsingin Katajanokalla entisissä Helsingin lääninvankilan tiloissa. Yksikkö on sijoitettu Katajanokalle väliaikaisesti, suunnitelmien mukaan vuodeksi.

Apulaisoikeusasiamies on Helsingin lääninvankilaan 19 lokakuuta 2000 tekemästä tarkastuksen yhteydessä kiinnittänyt erityisesti huomiota ulkomaalaisten vankien asemaan (ks. tarkemmin 11 artikla).

Vähemmistövaltuutettu on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että ennen erillisen säilöönottoyksikön perustamista sen tietoon on tullut tapauksia, joissa turvapaikanhakijoiden säilöönnotot poliisin pidätystiloissa ovat kestäneet suhteellisen pitkän (3-4 viikkoa) ajan. Lisäksi joissain säilöönottotapauksissa poliisi on suorittanut säilössäoloaikana turvapaikanhakijoiden kuulusteluja selvittääkseen turvapaikkahakemuksen mahdollista perusteettomuutta. Lausunnon mukaan näiden kuulustelujen seurauksena turvapaikanhakija on saattanut kokea tullessa painostetuksi ja joissain tapauksissa hakija on peruuttanut turvapaikkahakemuksensa. Vähemmistövaltuutettu toteaa, että kuulusteluja, joiden tarkoitus ei liity turvapaikanhakijoiden henkilöllisyyden selvittämiseen, voidaan pitää säilöönnoton hallinnollisen tarkoituksen vastaisina.

Ulkomaalaislain 46 §:n 2 momentissa (661/2001) on säädetty alaikäisten säilöönnoton osalta, ettei alle 18-vuotiasta saa ottaa säilöön kuulematta sosiaaliviranomaista tai vähemmistövaltuutettua. Maaliskuun 1 päivänä 2002 voimaantulleen ulkomaalaislain muutoksen (117/2002) mukaan säilöönottotapauksissa alle 18-vuotias voidaan sijoittaa poliisin pidätystiloihin vain yhdessä perheensä tai huoltajansa kanssa.

Suomeen yksin ilman huoltajaa tulleita alaikäisiä turvapaikanhakijoita oli vuoden 2001 joulukuun ja toukokuun 2002 välisenä aikana vähemmistövaltuutetulle tulleiden lausuntopyyntöjen mukaan 30. Näistä kolme oli otettu säilöön poliisin pidätystiloihin epäselvän henkilöllisyyden vuoksi. Säilöönnotetut olivat syntyneet vuosina 1983, 1984 ja 1985 ja heitä pidettiin säilössä 1, 5 ja 8 vuorokautta. Säilössäolon aikana yhtä pojista oli kuulusteltu kaksi kertaa, läsnä oli ollut poliisin lisäksi vain tulkki. Vähemmistövaltuutetun mukaan alaikäisen ollessa kyseessä avustajan paikallaoloa olisi pidettävä suotavana. Ulkomaalaislain 52 §:n mukaisesti säilöönnotetulle on varattava yhteydenotto-oikeus oikeusavustajaan, vähemmistövaltuutettuun, kotimaansa edustajaan, maassa olevaan vastaanottajaan tai lähiomaiseensa.

Vähemmistövaltuutettu toteaa lausunnossaan, että ennen erillisen säilöönottoyksikön perustamista hän on tehnyt havaintoja tapauksista, joissa sosiaaliviranomaiset eivät ole nähneet estettä yksin olevan alaikäisen säilöönottamiseen poliisin pidätystiloihin, mitä ei voitane kuitenkaan pitää ulkomaalaislain 1 c § mukaisesti lapsen edun mukaisena, vaan sosiaaliviranomaisten olisi tullut pyrkiä järjestämään alaikäisen säilöönnotto muutoin kuin poliisin pidätystiloihin. Erillisen säilöönottoyksikön perustamisen myötä myös yksin olevien alaikäisten säilöönottamisen osalta tilanne tulee jatkossa kohentumaan.

Mielenterveyslain muutos

Mielenterveyslakia on edellisen raportin antamisen jälkeen muutettu. Muutos (417/2001) tuli voimaan 1 kesäkuuta 2002. Muutoksen tarkoituksena on täsmentää ja täydentää mielenterveyslain säännöksiä, jotka koskevat mielenterveyslain nojalla tarkkailuun otetun taikka hoitoon tai tutkimukseen määrätyn henkilön itsemääräämisoikeuden rajoituksia. Lainmuutoksissa on otettu huomioon perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten asettamat vaatimukset ja tätä kautta potilaan ja henkilökunnan oikeusturvaa on parannettu.

Lain muutoksessa on toteutunut muun muassa Euroopan neuvoston kidutuksen vastaisen komitean (CPT) suositus potilaan fyysisen rajoittamisen kirjaamisesta rekisteriin. Laissa säädetään edellytykset mielenterveyspotilaan sairaanhoidossa käytettäville rajoituksille sekä potilaan sitomiselle, eristämiseksi ja yhteydenpidon rajoituksille. Lisäksi laissa säädetään tarkastuksista hoitoa tai turvallisuutta vaarantavien esineiden tai aineiden löytämiseksi sekä niiden haltuunotosta.

Lisäksi potilaan oikeusturvan parantamiseksi valitusoikeutta on laajennettu ja lääninhallitusten valvontaedellytyksiä on parannettu. Hallinto-oikeuslakia muutettiin siten, että yhteydenpidon

rajoittamista ja omaisuuden haltuunottoa koskevan asian käsittelyyn hallinto-oikeudessa osallistuu asiantuntijajäsen.

Mielenterveyslain nojalla toteutuneiden pakkohoitojen kehitys

Mielenterveyslain nojalla vuonna 2000 toteutuneista hoitajaksoista lähes 20 % alkoi hoidettavan tahdosta riippumatta. Hoidossa olleista potilaista 7,6 % oli eristystoimien kohteena.

Taulukko 1

Vuosi	Tahdosta riippumattomat päivät %	Pakkotoimenpiteitä ilmoitettu (lukumäärä)	Eristystä %	Lepositeitä %	Tahdonvastainen injektio lääkitys %	Fyysinen kiinnipitäminen %
1997	25,3	28060	8.2	4.6	2.8	2.1
1998	24.5	28508	8.4	5	3.3	2.3
1999	29.9	31431	8.2	5.3	3.3	2.1
2000	29.2	32336	8.0	4.9	3.1	2.0

Mielenterveyslain potilaan perusoikeuksien rajoittamista tahdosta riippumattoman hoidon aikana koskevat säännökset koskevat myös rikoksesta syytetyn mielentilan tutkimista ja hoitoa psykiatrisessa sairaalassa.

Alaikäisten tahdosta riippumaton psykiatrinen hoito ja tahdonvastainen huostaanotto

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 23 elokuuta 1999 työryhmän selvittämään alaikäisten tahdosta riippumattoman psykiatrisen hoidon järjestämisestä. Työryhmän työn tavoitteena oli alaikäisten tahdosta riippumattoman hoidon edellytyksenä olevan vakavan mielenterveyden häiriön kriteerin soveltamisen yhdenmukaistaminen. Tavoitteena oli myös erittäin vaarallisten ja vaikeahoitoisten potilaiden hoidon järjestäminen asianmukaisessa paikassa. Työryhmä päätyi siihen, että mielenterveyslain muuttamiseen vakavan mielenterveyden häiriön käsitteen osalta ei ole syytä. Vakavan mielenterveyden häiriön käsitteen tulkinta perustuu tapauskohtaiseen lääketieteelliseen arviointiin. Työryhmän käsityksen mukaan tulkintakäytäntöjen yhdenmukaisuutta voitaisiin edistää lääkäreille annettavilla ohjeilla, joissa selkiinnytettäisiin, mitä käsitteellä tarkoitetaan. Työryhmä toteaa, että alaikäisten potilaiden oikeusturva edellyttää, että palvelujärjestelmässä kyetään toteuttamaan tarvittava tutkimus ja hoito kaikkina vuoden aikoina ja viikonpäivänä. Työryhmä katsoi myös, että uusi alaikäisille tarkoitettu psykiatrinen hoitoyksikkö on tarpeellinen.

Suomeen perustetaan vuoden 2003 aikana kaksi valtakunnallista hoitoyksikköä vaarallisia ja vaikeahoitoisia lapsia ja nuoria varten. Yksiköt tulevat Niuvanniemen sairaalaan ja Pirkanmaan sairaanhoitopiiriin. Kumpaankin hoitoyksikköön tulee 12 hoitopaikkaa.

Lastensuojelulain 683/1983 mukaan lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeudet turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua. Lastensuojelulain nojalla lapsi voidaan ottaa huostaan tahdonvastaisesti silloin, kun 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottoa. Huostaanotto merkitsee lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä yhteiskunnan toimesta. Huostaanottoon on ryhdyttävä

- 1) jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään j a
- 2) jos avohoidon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia, mahdollisia tai jos ne ovat riittämättömiä ja
- 3) jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

Vuonna 2001 lapsia ja nuoria oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle kaikkiaan 13 453. Kodin ulkopuoliset sijoitukset ovat kasvaneet viime vuosina noin 2-5 prosenttia vuosittain. Tahdonvastaisesti huostassa vuonna 2001 oli 1332 lasta tai nuorta.

Taulukko: Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret vuosina 1995-2001

Vuosi	Perhehoito	Laitos- ja muu huolto	Yhteensä	Osuus alle 18-v. %	Huostaanotetut	Siitä tahdonvastaiset
1995	5 318	5 379	10 697	0,9	6 478	1 128
1996	5 440	5 684	11 124	1,0	6 474	1 035
1997	5 622	6 142	11 764	1,0	6 803	1 092
1998	5 591	6 419	12 010	1,0	6 778	1 130
1999	5 681	6 543	12 224	1,1	6 802	1 153
2000	5 833	7 002	12 835	1,1	7 290	1 311
2001	5 995	7 458	13 453	1,2	7 396	1 332

Selvitys sosiaali- ja terveydenhuollon pakotteista

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti maaliskuussa 2001 selvityshenkilön valmistelemaan ehdotuksia jotka koskevat välttämättömiä pakotteita ja rajoituksia sosiaali- ja terveydenhuollossa. Toimeksiannon määräaika päättyi 31 joulukuuta 2001.

Pakotteilla ja rajoituksilla tarkoitetaan toimintayksikössä tai avohuollossa asiakkaaseen tai potilaaseen kohdistettavia perusoikeuksia rajoittavia toimenpiteitä. Selvityksen ulkopuolelle rajattiin tahdosta riippumattoman mielenterveyshoidon ja lastensuojelun pakkotoimia koskevat säännökset, joita oltiin samanaikaisesti erikseen uudistamassa.

Selvityksessä ehdotetaan lainsäädäntöä täsmennettäväksi tahdosta riippumattomassa kehitysvammahuollossa ja tahdosta riippumattomassa päihdehuollossa. Lainsäädäntöön sisällytettäisiin säännökset hyväksyttävistä rajoitustoimenpiteistä, niiden perusteista, sisällöstä, kestosta, päätöksentekotavasta ja oikeussuojakeinoista.

Myös vapaaehtoisuuteen perustuvan hoidon toimintatapoja ehdotetaan selkeytettäväksi. Selvityksessä todetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaat ja potilaat voivat kokea pakon käyttönä myös muita kuin varsinaisia pakotteita tai rajoituksia. Pakotteita ja rajoitteita saatetaan käyttää myös perustein, jotka eivät ole hyväksyttäviä. Selvityksen mukaan tällaisten tapausten ehkäisemisen tulee olla osa sosiaali- ja terveystalvelujen laadun ja saatavuuden parantamiseksi tehtävää työtä. Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut yhdessä Stakesin ja Suomen Kuntaliiton kanssa erityiset laatusuosituksen vanhustenhuolto ja mielenterveystyötä varten.

Pakotteita ja rajoitteita koskevan selvityksessä ehdotetaan myös, että potilaslakia ja sosiaalihuollon asiakaslakia täsmennettäisiin rajoitustoimenpiteisiin tarvittavan suostumuksen osalta. Lisäksi ehdotetaan

vaikeasti kehitysvammaisten ja pitkälle dementoituneiden henkilöiden aseman yksityiskohtaisempaan sääntelyä. Näiden ryhmien kohdalla rajoitustoimenpiteistä ehdotetaan säänneltäväksi laissa.

Potilaslaki ja sosiaalihuollon asiakaslaki

Laissa potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992; potilaslaki) ja laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000; sosiaalihuollon asiakaslaki) on monia yhtymäkohtia perus- ja ihmisoikeuksiin. Potilaslaissa on säännös potilaan oikeudesta laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Sosiaalihuollon asiakaslaissa on myös säännös asiakkaan oikeudesta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun. Potilasta tai sosiaalihuollon asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan.

Molemmissa laeissa on myös säännökset itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta. Potilaslain mukaan potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos potilas kieltäytyy tietystä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla. Sosiaalihuollon asiakaslaissa on säännös, jonka mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Psykiatristen kantelujen tilastointi ja ratkaisujen seuranta

Psykiatristen kantelujen osalta lääninhallitusten ja Terveysturvakeskuksen yhtenäinen tilastointi on toteutunut vuonna 2000. Lääninhallitukset ja Terveysturvakeskus ovat vuonna 2001 asettaneet yhteisen työryhmän kanteluratkaisujen julkaisemista varten ja Terveysturvakeskus on vuodesta 2001 alkaen julkaissut kanteluratkaisuja kirjallisen julkaisun lisäksi myös kotisivuillaan (www.teo.fi).

3 artikla

Turvapaikanhakijan palauttaminen sekä ja turvalliset maat

Edellisen raportin antamisen jälkeen Suomen ulkomaalaislakia on osittain uudistettu (ks. tarkemmin Suomen 16. raportti kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen toteuttamisesta, 2 artikla, *Liite*).

Ulkomaalaislaissa käytetään ns. nopeutetun turvapaikkamenettelyn yhteydessä turvallisen turvapaikkamaan ja turvallisen alkuperämaan käsitteitä, mutta turvallisia maita koskevat luettelot on poistettu. Tämä johtuu siitä, että minkään valtion ei voida varmuudella katsoa olevan ehdottoman turvallinen jokaiselle henkilölle. Ulkomaalaisvirasto arvioi turvapaikan ja oleskeluluvan myöntämisen edellytykset aina yksilöllisesti ottaen huomioon hakijan hakemuksensa käsittelyn yhteydessä esittämät selvitykset omista olosuhteistaan asianomaisessa valtiossa sekä muut tiedot valtion oloista.

Apulaisoikeusasiamiehen ratkaisua turvapaikanhakijan käännättämistä koskeneeseen kanteluun ja turvapaikkatutkintaa koskevaa sääntelyä koskeva kantelupäätöstä on selostettu tarkemmin artiklan 11 yhteydessä.

Kidutuksen vastaisessa komiteassa on parhaillaan vireillä ensimmäinen Suomea vastaan tehty valitus. Valitus koskee ulkomaalaisviraston vuonna 2001 tekemää Sri Lankasta kotoisin olevan henkilön maastakarkotuspäätöstä. Valituksessaan hakija on vedonnut kidutuksen vastaisen yleissopimuksen 3

artiklaan. Suomen hallitus on antanut vastineensa valittajan valitukseen, jota koskeva käsittely on kesken kidutuksen vastaisessa komiteassa.

4 Artikla

Kidutuksen rangaistavuus Suomessa

ks. kohta III (Toimenpiteet komitean loppuhuomioiden johdosta).

Kidutustapausten esiintyminen Suomessa

Ks. kohta eduskunnan oikeusasiamies (Artikla 11).

10 Artikla

Henkilöstön koulutus

Edellisessä raportissa on selostettu muun muassa poliiseille, rajavartiolaitoksen ja vankeinhoidon henkilöstöille, syyttäjille, tuomioistuinjuristeille, sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön ja ministeriöiden ja niiden alaisen hallinnon virkamiehille annettavasta ihmisoikeuskoulutuksesta.

Myös opettajien peruskoulutukseen sisältyy ihmisoikeuskoulutusta, ja eräillä yliopistoilla on ihmisoikeuksien erityiskursseja. Sekä viranomaiset että kansalaisjärjestöt tarjoavat opettajien täydennyskoulutusta etiikassa ja opetusmateriaalia kulttuurien moninaisuudesta ja ihmisoikeuksista. Lisäksi opettajien täydennyskoulutuksen maahanmuuttajien opetukseen keskittyvässä kokonaisuudessa käsitellään nykyisin yhtenä aihealueena myös kidutuksen uhreiksi joutuneiden erityistilanteen huomioimista.

11 Artikla

Eduskunnan oikeusasiamies

Perustuslain 109 §:n mukaan oikeusasiamies tehtävänsä hoitaessaan valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Oikeusasiamies kiinnittää täten toiminnassaan erityistä huomiota perus- ja

ihmisoikeusnäkökohtiin, esimerkiksi ihmisarvon kunnioittamiseen viranomaistoiminnassa sekä epäinhimillisen kohtelun kiellon noudattamiseen.

Edellisen määräaikaisraportin antamisen jälkeenkään oikeusasiamies ei ole tutkimissaan asioissa havainnut viitteitä kiduttamisesta. Sen sijaan ihmisarvoon ja ihmisten asianmukaiseen kohteluun viranomaistoiminnassa liittyvät näkökohdat ovat olleet esillä oikeusasiamiehen kannanotoissa. Ihmisarvoon liittyvät näkökohdat ovat tulleet esille sekä suljettuihin laitoksiin tehtyjen tarkastusten yhteydessä että oikeusasiamiehen kanteluihin antamissa ratkaisuisissa.

Seuraavassa eräitä esimerkkejä oikeusasiamiehen vuosina 1998-2002 esittämistä kannanotoista ja havainnoista.

1. Psykiatrinen sairaalahoito

Aikaisempi apulaisoikeusasiamies, nykyinen oikeusasiamies, antoi 31 joulukuuta 1998 päätöksen eristämisen käytöstä psykiatrisessa sairaalahoidossa (Päätös eristämisen käytöstä psykiatrisessa sairaalahoidossa). Eristämisessä havaittiin muun muassa seuraavia puutteita:

-joissakin yksittäisissä sairaaloissa eristettiin omasta tahdostaan hoidettavaksi otettuja potilaita, vaikka lain mukaan ainoastaan tarkkailuun otettu tai hoitoon määrätty potilas voidaan eristää

-joissakin tapauksissa eristämistä näyttää käytetyn rangaistustarkoituksessa lainvastaisesti

-eristämisestä ei aina päättä käytännön tilanteissa lääkäri, vaikka eristämisestä päättäminen kuuluu lääkärin lain mukaisiin tehtäviin

-eristystilat tarkastetuissa sairaaloissa eivät aina olleet asianmukaisia; tällä on tärkeä merkitys arvioitaessa sitä, onko potilaan eristäminen kokonaisuudessaan toteutettu siten, että se on ihmisarvon mukaista kohtelua ja laadultaan hyvää terveyden- ja sairaanhoitoa

-eristetyn potilaan seuranta toteutetaan sairaaloissa eri tavoin; esimerkiksi lepositeisiin eristetyn potilaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden seuranta koskevat ohjeet ovat hyvinkin epäyhtenäisiä

Oikeusasiamies totesi päätöksessään lisäksi, että eristäminen psykiatrisessa sairaanhoidossa kaipaa nykyistä täsmällisempää lainsäädäntöä. Lainsäädäntöä onkin sittemmin muutettu mielenterveyslain itsemääräämisoikeuden rajoituksia täsmentäen (ks. tarkemmin edellä artikla 2).

Oikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota myös ulkomaalaisten potilaiden kohteluun psykiatriisiin sairaaloihin tekemillään tarkastuksilla. Epäkohtia ei ole kuitenkaan tältä osin havaittu.

2. Koulukodit

Oikeusasiamies tarkasti 11.10.2000-17.10.2001 välisenä aikana kaikki valtion koulukodit. Tarkastusten perusteella oikeusasiamies selvittää parhaillaan laajemmin muun muassa koulukodeissa sovellettavia kasvatusmenetelmiä sekä itsemääräämisoikeuden rajoitusten ja eristämisen käyttöä koulukodeissa.

Lagmansgårdenin koulukotiin 9 lokakuuta 2001 tekemänsä tarkastuksen yhteydessä oikeusasiamies kiinnitti huomiota muun muassa pakon käyttöön koulukodissa sekä oppilaiden mahdollisuuteen päästä mielenterveyspalvelujen piiriin (dnro 2678/2/01).

3. Vankilat

Oikeusasiamiehen tarkastuksilla kiinnitetään aina erityistä huomiota romanien, ulkomaalaisten ja kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien asemaan. Romanien epäasianmukaisesta kohtelusta on yksittäisiä kanteluita, mutta selvitykset viittaavat siihen, että ongelmia ei esiinny niinkään vankilaviranomaisten kuin muiden vankien asenteiden vuoksi. Tarkastuksilla vankiloiden henkilöstölle korostetaan heidän velvollisuuttaan huolehtia romani- ja muiden vähemmistöön kuuluvien vankien turvallisuudesta ja estää painostusta muiden vankien taholta.

Aikaisempi apulaisoikeusasiamies kiinnitti Helsingin lääninvankilaan 19 lokakuuta 2000 tehdyn tarkastuksen yhteydessä erityisesti huomiota ulkomaalaisten vankien asemaan. Apulaisoikeusasiamies katsoi, että ulkomaalaislain nojalla säilöön otettujen sijoittaminen vankiloihin sen paremmin kuin poliisivankiloihin ei ollut asianmukaista. Nämä eivät olleet apulaisoikeusasiamiehen mielestä ulkomaalaislain 47 §:n tarkoittamia "erityisesti tähän tarkoitukseen varattuja säilytyspaikkoja" (päätös dnro 2814/4/00 ja lausunto dnro 548/4/01).

Apulaisoikeusasiamies arvosteli Riihimäen keskusvankilan johtajaa siitä, että vankilakkoon osallistuneille vangeille määrättiin kollektiivirangaistus, vaikka se ei perustunut lakiin (dnro 959/4/99). Apulaisoikeusasiamies on kiinnittänyt lisäksi huomiota esimerkiksi eristetyin vangin terveydentilan asianmukaiseen seuraamiseen (dnro 148/4/98) sekä kurinpitovirangaistusten yhdenmukaisuuteen vankiloissa (dnro 272/2/99).

Vankeusrangaistuskomitean mietinnöstä (komiteamietintö 2001:6) antamassaan lausunnossa (dnro 1981/05/01) apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota eräiden vankiloiden huonoon kuntoon. Vankien kanteluissa ja toimitetuilla vankilatarkastuksilla on toistuvasti arvosteltu vankiloiden olosuhteita, erityisesti hygieniaoloja. Useissa laitoksissa on edelleen käytössä sellejä, joissa ei ole erillistä WC-tilaa (ns. paljusellit).

Apulaisoikeusasiamies on syyskuussa 2001 jättänyt rikosseuraamusvirastolle Turun vankilan paljusellejä koskevan selvityspyynnön.

Myönteisenä kehityksenä oikeusasiamiehen lausunnossa todetaan, että kesällä 2002 käyttöön otettu uusi Vantaan vankila tarjoaa turvalliset ja tarkoituksenmukaiset olosuhteet vankeinhoidon tehtäville. Uusi vankila korvasi vanhan Helsingin tutkintavankilan Katajanokalla.

5. Poliisivankilat

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti poliisin huomiota siihen, että poliisivankilassa tulee huolehtia kuulusteltavan säännöllisestä ruokailusta (dnro 1421/4/99). Apulaisoikeusasiamies viittasi mainitussa ratkaisussaan myös Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitean (CPT) näkemykseen siitä, että kuulustelujen nauhoitus on tärkeää sekä epäiltyjen että myös poliisin oikeusturvan kannalta.

Vuosina 1998 ja 1999 oikeusasiamies suoritti poliisivankiloiden erityistarkastuksen. Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota tilojen kuntoon, valvontajärjestelyihin ja vapautensa menettäneiden oikeuksien toteutumiseen.

6. Ulkomaalaisasiat

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota pakistanilaisen turvapaikanhakijan käännyttämistä koskeneessa ratkaisussaan (dnro 1851/4/00) eräisiin turvapaikkahakemuksen uudistamiseen liittyviin

oikeusturvakysymyksiin sekä lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneen käännätyksen täytäntöönpanoon. Kantelija väitti tässä tapauksessa joutuneensa poliisin toimeenpanevan käännätyksen seurauksena kotimaassaan kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kohteeksi. Hän oli ennen käännätystä jättänyt uuden turvapaikkahakemuksen. Vaikka asiassa ei voitukaan katsoa poliisin menetelleen lainvastaisesti, piti apulaisoikeusasiamies perustuslaissa turvaton palauttamiskiellon kunnioittamisen kannalta tärkeänä, että viranomaiset pyrkivät mahdollisuuksien mukaan seuraamaan kotimaahan palautettavien turvapaikanhakijoiden kohtelua heidän palauttamisensa jälkeen.

Turvapaikkatutkintaa koskeneessa kantelupäätöksessä (dnro 1410/4/00) aikaisempi oikeusasiamies piti turvapaikanhakijan kotimaassa suoritettavaa turvapaikkatutkintaa koskevaa sääntelyä puutteellisenä. Oikeusasiamies katsoi, että sisäasiainministeriön turvapaikkatutkintaa koskevia ohjeita tulisi tarkentaa siten, että niissä otettaisiin huomioon ne eri tilanteet ja keinot, joilla turvapaikkahakemuksen perusteita voidaan salassapitovelvollisuus ja turvallisuusnäkökohdat huomioon ottaen selvittää myös turvapaikanhakijan kotimaassa.

7. Puolustusvoimat

Oikeusasiamies arvosteli puolustusvoimien vänrikkiä siitä, että hän oli kohdellut varusmiestä epäasianmukaisesti. Vänrikki oli muun muassa kaatanut vettä nukkuvan panssarimiehen päälle. Oikeusasiamies antoi vänrikille huomautuksen hänen sotilaille sopimattomasta käyttäytymisestä (dnro 2572/2/97).

12 artikla

Esitutkintalaki/poliisin ilmoitusvelvollisuus

Esitutkintalain 15 § 1 momentin (449/1987) mukaan poliisin on ilmoitettava sille tutkittavaksi tulleesta rikosasiasta syyttäjälle, kun jotakuta voidaan epäillä syylliseksi rikokseen. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos asia on yksinkertainen. Tämän säännöksen mukaan poliisin on siis aina tehtävä ilmoitus vakavista rikoksista, jollaisiksi yllä mainitussa yleissopimuksessa määritellyt kidutustyyppiset teot myös luetaan.

Esitutkinta- ja pakkokeinoasetuksen 7 §:n (575/1988) nojalla esitutkintaviranomaisten on ilmoitettava syyttäjälle lisäksi sellaisista rikosasioista, joista tämä on pyytänyt erikseen ilmoittamaan. Kyseiseen säännökseen viitaten valtakunnansyyttäjä on 30 elokuuta 2000 pyytänyt keskusrikospoliisia, joka tutkii yhteiskunnallisesti merkittävimmät rikosasiat, tekemään ilmoituksen paitsi paikallissyyttäjälle, myös Valtakunnansyyttäjänvirastoon kaikista vakavista, järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvistä ja kansainvälisiä yhteyksiä omaavista rikosasioista. Edellä kuvatulla sääntelyllä pyritään varmistamaan se, että syyttäjän tietoon tulevat kidutuksen kaltaisiksi teoiksi lueltavat rikokset.

Paikallisten syyttäjäviranomaisten tulee viipymättä ilmoittaa Valtakunnansyyttäjänvirastolle yleisistä syyttäjistä annetun lain 7 §:n 2 (199/1997) momentissa tarkoitetuista asioista valtakunnansyyttäjän määräämällä tavalla. Valtakunnansyyttäjä voi määrätä ilmoitusvelvollisuuden myös muissa asioissa. Valtakunnansyyttäjä on antanut 24 helmikuuta 1998 yleisen määräyksen ja ohjeen paikallisten syyttäjäviranomaisten ilmoitusvelvollisuudesta (VKSV 1998:1).

Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan, jos kidutuksen vastaisen yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvasta kidutusteosta tehtäisiin tutkintapyyntö poliisille kyseinen asia olisi sellainen valtakunnansyyttäjän yleisessä määräyksessä ja ohjeessa (VKSV:1998:1) tarkoitettu asia, josta syyttäjän tulisi ilmoittaa Valtakunnansyyttäjänvirastoon. Tällä sääntelyllä pyritään varmistamaan se, että kidutuksen kaltaiset teot tulevat myös ylimmän syyttäjäviranomaisen tietoon.

Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinta

Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinnan ja syyteharkinnan puolueettomuuden ja yleisön luottamuksen turvaaminen on erityisen tärkeää. Suomen toisen määräaikaisraportin loppuhuomioissa komitea on suosittanut poliisin tekemiksi väitettyjen rikosten siirtämistä riippumattomalle elimelle. Kuten kolmannessa määräaikaisraportissa on jo todettu poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinnan johto on siirretty poliisiviranomaiselta viralliselle syyttäjälle (esitutkintalain 14 §:n 2 momentti) joulukuusta 1997 alkaen. Valtakunnansyyttäjän viimeisin määräys poliisirikosten esitutkinnan johtajasta on annettu 28 joulukuuta 2001 (VKSV:2001:2). Määräyksen lähtökohtana on se, että tutkinnanjohtaja on toisesta kihlakunnasta kuin rikoksesta epäilty poliisimies. Valtakunnansyyttäjä on lisäksi 28 tammikuuta 2002 antanut yleisen ohjeen poliisimiehen tekemäksi epäiltyjen rikosten esitutkinnan johtajina toimiville syyttäjille esitutkinnan toimittamiseen ja päättämiseen liittyvistä menettelytavoista (VKSV:2002:1). Ohjeessa painotetaan muun ohella sitä, että syyteharkinnan suorittaa ja syytetä ajaa aina eri syyttäjä kuin tutkinnanjohtajana toiminut syyttäjä.

14 Artikla

Kidutettujen hoito ja kuntoutus

Vuonna 1993 perustettu Helsingin Diakonissalaitoksen yhteydessä toimiva Kidutettujen kuntoutuskeskus (*Liite*) on ainoa valtakunnallinen psykiatrinen erikoissairaanhoidotasoinen palveluyksikkö, jonka tehtävänä on tarjota tutkimus-, psykoterapia- ja konsultaatiopalveluja Suomessa asuville, kotimaassaan kidutetuille pakolaisille, turvapaikanhakijoille ja heidän perheilleen. Se huolehtii myös eri viranomaistahojen koulutuksesta nimenomaan kidutukseen liittyvästä traumatisoitumisesta. Erityistä huomiota on kiinnitetty terveydenhuollon ammattilaisten ja lääkärikunnan koulutukseen.

Kidutettujen kuntoutuskeskuksen lisäksi pakolaisuuteen liittyvien traumojen ja kokemusten hoitoon erikoistuneita yksiköitä ja työtiimejä on perustettu sekä yksityiselle (mm. Oulu) että julkiselle (mm. Tampere) mielenterveyden hoidon alueelle. Turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksista Oulun valtiollinen keskus on erikoistunut pakolaisuudesta johtuvien traumojen yhteisölliseen hoitoon. Oulun vastaanottokeskuksessa on jo useiden vuosien ajan kehitetty menetelmiä, joiden tavoitteena on psykoterapian ja muiden yksilöllisten keinojen lisäksi antaa psykososiaalista tukea sitä tarvitseville turvapaikanhakijoille.

II KOMITEAN PYYTÄMÄT LISÄTIEDOT

Edellistä raporttia käsitellessään komitea kuuli Suomen hallituksen edustajia 11-12.11.1999. Yksittäisiin kuulemistilaisuuksissa esitettyihin kysymyksiin vastattiin suullisesti kyseisessä tilaisuudessa. Kuulemistilaisuudessa esille noussut kysymys Joensuun poliisin menettelystä rassististen rikosten tutkinnassa on ollut myös Valtakunnansyyttäjän viraston tutkittavana. Asiassa on suoritettu Valtakunnansyyttäjän määräyksen johdosta myös uusi esitutkinta. Syyteharkinnan lopputuloksen syytteitä ei kuitenkaan nostettu, koska syytteiden nostamiseen oikeuttavaa riittävää näyttöä epäiltyjen syyllisyyden tueksi ei ollut.

III TOIMENPITEET KOMITEAN LOPPUHUOMIOIDEN JOHDOSTA

Kidutuksen vastainen komitea käsitteli Suomen 3. raportin ja hyväksyi loppuhuomionsa raportista (A/55/44, paras 51-55) 397., 400. ja 402. istunnoissaan 15 marraskuuta 1999. Komitea suositteli kidutuksen määritelmän sisällyttämistä lainsäädäntöön, tutkintavankeuden aikaista eristämistä koskevan lain muuttamista siten, että eristämisen ja sen keston enimmäispituuden määräämistä valvotaan oikeudellisesti sekä rotusyrjintää edistävien tai siihen yllyttävien järjestöjen laittomaksi julistamisen ja rotuvihaan perustuvien näkemysten levittämisen kieltämisen.

Kidutuksen määritelmän sisällyttäminen rikoslakiin

Komitean huolenaiheista ensimmäisenä (kohta 4a) mainitaan, ettei Suomen rikoslaissa ole nimenomaista kidutuksen määritelmää eikä erillistä kidutusrikosta, josta seuraisi rangaistus sopimuksen 4 artiklan 2 kappaleen edellyttämällä tavalla. Komitea myös suosittelee (kohta 5a), että tällainen määritelmä sisällytettäisiin rikoslakiin yleissopimuksen 1 artiklan mukaisesti.

Sen lisäksi, mitä Suomen edellisessä, kolmannessa määräaikaisraportissa on todettu hallitus toteaa seuraavaa. Hallitus pitää tärkeänä, että yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettut teot säädetään kaikkialla rangaistaviksi ja että niistä säädetään riittävän ankarat rangaistukset, kuten 4 artiklan 2 kohta velvoittaa. Suomessa on säädetty rangaistavaksi kaikki sopimuksessa kuvatut teot. Sen sijaan Suomessa ei ole säädetty erillistä kidutus-nimistä rikostunnusmerkistöä. Uudistettaessa rikoslakia Suomessa yhtenä tavoitteena on juuri ollut aikaisempien tunnusmerkistöjen yhdistäminen siten, että erillisten tunnusmerkistöjen lukumäärä saataisiin mahdollisimman pieneksi. Näin ollen erillisen tunnusmerkistön laatimista ei edelleenkään pidetä tarpeellisena.

Lisäksi hallitus on vakuuttunut, että mikä tahansa havaittu kidutustapaus saisi laajaa julkisuutta Suomessa ja voitaisiin tämän vuoksi varmuudella raportoida kidutuksen vastaiselle komitealle. Hallitus on vakuuttunut myös siitä, että ilman erillistä tunnusmerkistöä ja rangaistusasteikkoakin rangaistus virkamiehelle, joka syyllistyisi 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun menettelyyn, olisi varsin ankara. Se, että tekijänä on virkamies, nostaisi pahoinpitelyrikoksen tavanomaista enimmäisrangaistusta tapauksesta riippuen kahdella tai kolmella vuodella. Kun kidutusta todennäköisesti tuomioistuimessa pidettäisiin julmalla tavalla tehtynä ja siten törkeänä pahoinpitelynä, teon enimmäisrangaistus olisi 13 vuotta vankeutta.

Tutkintavankeuden aikaista eristämistä koskevan lain täsmentäminen

Komitea on huolissaan vankien eristämisestä tietyissä tapauksissa tutkintavankeuden aikana, jos vankeinhoitoviranomaiset voivat päättää eristämiseen liittyvistä yksityiskohdista, vaikka alkuperäisen eristämismääräyksen antaisikin tuomioistuin (kohta 4b). Komitea suosittelee tutkintavankeuden aikaista eristämistä koskevan lain muuttamista siten, että eristämisen ja sen keston enimmäispituuden määräämistä valvotaan oikeudellisesti (kohta 5b).

Tämän raportin 2 artiklassa selostetun tutkintavankeuslakiehdotuksen mukaan tutkintavankien säilyttämiselle poliisin tiloissa säädetäisiin enimmäisaika. Tuomioistuin päättäisi tutkintavankien sijoittamisesta samoin kuin tutkintavangille esitutinnan, syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin aikana määrättävistä yhteydenpitorajoituksista. Tällainen yhteydenpitorajoitus olisi otettava uudelleen harkittavaksi yhdessä vangitsemisasiain kanssa laissa säädetyn väliajoin.

Rotusyrjintää edistävien tai siihen yllyttävien järjestöjen laittomaksi julistaminen tai kieltäminen ja rotuvihaan perustuvien näkemysten levittämisen kieltäminen

Edelleen komitea suosittelee rotusyrjintää edistävien ja siihen yllyttävien järjestöjen laittomaksi julistamisen tai kieltämisen sekä rodulliseen ylemmyyteen tai rotuvihaan perustuvien näkemysten levittämisen kieltämisen (kohta 5c).

Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan lakiehdotus (HE 183/1999), jonka mukaan rikollisjärjestön toimintaan osallistuminen saatettaisiin rangaistavaksi teoksi. Lisäksi yhdistyslain (503/1989) 43 §:n mukaan tuomioistuimen päätöksellä voidaan lakkauttaa järjestöt, jotka toimivat olennaisesti vastoin lakia tai hyviä tapoja. Lakkautetun järjestön toiminnan jatkaminen on myös säädetty rangaistavaksi teoksi (yhdistyslain 62 §). Rodulliseen ylemmyyteen tai rotuvihaan perustuvien ajatusten levittämiseen puolestaan voidaan puuttua nostamalla syyte kiihottamisesta kansanryhmää vastaan (rikoslain 11 luvun 8 §) tai julkisesta kehottamisesta rikokseen (rikoslain 17 luvun 1 §).

LIITTEET

- Keskimääräinen vankimäärä 1975-2001 (tilasto)
- Tutkintavankien ja sakonmuuntorangaistusta suorittavien vankien määrä (tilasto)
- Vankien tekemät rikokset 1997-2002
- Vankeinhoidon ja kriminaalihuollon tilastoja 2001.
- Selvitys vangeille tehtävistä työ- ja toimintakyvyn arvioinneista
- Vankeinhoitolaitoksen ja kriminaalihuoltoyhdistyksen periaateohjelma
- Ote Suomen 16. raportista kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen toteuttamisesta
- Julkaisu vankeinhoitolaitoksesta Suomessa
- Kriminaalihuoltoa Suomessa koskeva julkaisu
- Kidutettujen kuntoutuskeskusta koskeva tiedote
- Eduskunnan oikeusasiamiehen raportti vuodelta 2000 (englanninkielinen yhteenveto)